Ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpano

Pia Marttila
Rikosuhripäivystys, ihmiskaupan uhrien erityistukipalvelu
LaV 8.9.2026

Toimintaa tukee:
Verksamheten stöds av:
OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Esityksen haasteet

1. Laiton adoptio tulee muutosdirektiivin mukaan kriminalisoida hyväksikäyttötarkoituksena
   - Ei vaadi lisäksi ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita adoptioperheessä
2. Rikollisessa toiminnassa hyväksikäytön osalta soveltamiskäytäntö jo nyt ristiriidassa direktiivin kanssa
   - Tulee lisätä viimeistään nyt säännöksen listaukseen teon tarkoituksista ja/tai selkeyttää esitöitä
3. Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan uuden rangaistussäännöksen soveltamisala hyvin rajallinen
   - Direktiivin kriminalisoinnille asettamat tavoitteet / HE:ssä esitetyt vaikutukset eivät toteudu
4. Säännöksen noudattaminen samanaikaisesti hankinta- ja sopimuslainsäädännön kanssa voi olla käytännössä mahdotonta

Ihmiskauppa

(1) **KEINO**
- käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa
- toista painostamalla
- erehdyttämällä toista tai tämän erehdystä hyväksi käyttämällä (jne.)

(1) **TEKOTAPA**
- (ottaa toisen määräysvaltaansa)
- värvää toisen
- luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen (jne.)

Hänen saattamisekseen…

(1) **TEON TARKOITUS**
- seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi
- pakkotyöhön
- pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon
- sijaissynnyttäjäksi
- muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin

-> laittomaan adoptioon?
-> hyväksikäytettäväksi rikollisessa toiminnassa (?)

Laiton adoptio

- Erehdyttämällä (keino)
- Värvää toisen (tekotapa)
- [laittomaan adoptioon]
  (teon tarkoitus/hyväksikäyttötarkoitus)

➡ Toista teon tarkoitusta (”lapsen tai hänen työnsä hyväksi käyttämiseksi”) ei tarvitse.

Rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttö

- Tekotapana jo alkuperäisessä direktiivissä
- Suomessa OM:n 2012 työryhmä totesi sen sisältyvän ”muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin”

”HE 34/2004 vp todetaan (s. 97/II), että ihmisarvoa loukkaavina olosuhteina voidaan pitää ainakin sitä, kun teon tarkoituksena on, että henkilö joutuisi elättämään itsensä kerjäämällä tai rikollisin keinoin. Kansainvälisten määritelmienkin perusteella ihmiskaupassa on kysymys siitä, että sen kohteena olevaa henkilöä käytetään tai on ainakin tarkoitus käyttää hyväksi. Kysymys ei ole yleensä kerjäämisen tai rikollisen toiminnankaan osalta siitä, että henkilö elättää niillä itsensä, vaan siitä, että niistä hyötyy joku muu taho. Edellä todettu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että rikoslain 25 luvun 3 §:n 1 momenttia olisi kerjäämisen tai rikollisen toiminnan hyväksikäytön osalta täydennettävä.-- Ei ole myöskään ilmennyt käytännön tarvetta, jonka vuoksi kerjääminen ja rikollisen toiminnan hyväksikäyttö tulisi esimerkiksi käytännön toimijoita ohjaavista, lainsäädäntöä selventävistä syistä nimenomaisesti mainita kyseisessä momentissa.”

Rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttö

Käytännössä:

”[Asianomistajan] taivuttaminen [omaisuus- ja huumerikoksiin] sekä [asianomistajan] painostaminen ja hänen käyttäminen teon välikappaleena petostarkoituksessa useiden henkilöiden erehdyttämiseen henkilökohtaisen taloudellisen edun hyötymistarkoituksessa ovat selvästi olosuhteita, joissa asianomistaja on ihmiskaupan tunnusmerkistön keinoin ja tekotavoin saatettu osalliseksi vastaajien alkuun panemiin rikollisiin menettelyihin.

Tältäkään osin kyse ei ole ollut orjuudesta, pakkotyöstä tai siitä, että [asianomistaja] olisi joutunut nimenomaan elättämään itsensä rikollisin keinoin. Nämä seikat puhuvat sitä vastaan, että kyse olisi ihmisarvoa loukkaavista olosuhteista.

Tämän tapauksen toteen näytettyjen olosuhteiden tulkitseminen ihmisarvoa loukkaaviksi olosuhteiksi irtaantuisi liiaksi rikoslain säännöksen sanamuodosta ja rikoslain säännökselle sen esitöissä annetusta merkityssisällöstä. Näin ollen niitä olosuhteita, mihin [asianomistaja] on ihmiskapparikostunnusmerkistön tekotavoin ja keinoin saatettu, ei ole pidettävä ihmisarvoa loukkaavina olosuhteina, vaikka ne sinänsä ovat vakavasti yksilön perusoikeuksien loukkaavia olosuhteita.”

(Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus, 07/2026)

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

- Se, että kyseessä on ihmiskaupan uhri, tulisi olla "*pääteltävissä objektiivisten tosiseikkojen perusteella*", kuten uhrin pelokkuudesta tai heikosta kielitaidosta, huonoista työ- ja asumisoloista, puuttuvista henkilöasiakirjoista taikka ulkoisesta valvonnasta.
- Tällaisten seikkojen perusteella voi havaita viitteitä ihmiskaupasta, mutta ei varmistua siitä, että tapaus täyttää ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistön
- Tietoisuus voisi täyttyä pakkotyön kontekstissa tilanteissa, joissa uhri kertoo suoraan asemastaan ja olosuhteistaan palvelun käyttäjätaholle.
- Säännöksen soveltamisala kuitenkin rajautuisi niin harvoihin tapauksiin, ettei sitä voisi pitää tehokkaana keinona saavuttaa tavoiteltua vaikutusta, ja sen merkitys uhkaa jäädä symboliseksi.

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

- Mikäli esim. oikeushenkilön edustajan tietoon tulee, että sen sopimuskumppanin palveluksessa oleva henkilö on ihmiskaupan uhri, sen tulisi uutta rangaistussäännöstä noudattaakseen välittömästi lopettaa tämän palvelun käyttö / purkaa sopimus.
- Jos asiassa ei ole lainvoimaista tuomiota, sillä ei ole laillista perustetta purkaa sopimusta ilman merkittävää vahingonkorvausriskiä.
- Säännöksen noudattaminen samanaikaisesti hankinta- ja sopimuslainsäädännön kanssa voi siis olla käytännössä mahdotonta.

Kiitos!

Pia Marttila
Rikosuhripäivystys
pia.marttila@riku.fi